

Przykładowe czynniki ryzyka krzywdzenia dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych i dzieci niepełnosprawnych.

Nie ma jednej cechy charakteryzującej rodzinę, w której może dochodzić do przemocy jednak można wyodrębnić czynniki często współwystępujące z krzywdzeniem dziecka lub je poprzedzające. Występowanie tych czynników zwiększa prawdopodobieństwo, że w danej rodzinie może dojść do przemocy lub nieintencjonalnych zachowań rodziców lub opiekunów.

Jednocześnie należy mieć świadomość że do przemocy może dochodzić w rodzinach, w których nie zostały rozpoznane żadne czynniki ryzyka.

1. Czynniki ryzyka ZWIĄZANE Z DZIECKIEM:

Choć dziecko nigdy nie jest winne doznawanej krzywdy, uznaje się, że niektóre jego cechy, związane np. ze stanem zdrowia, poziomem rozwoju, funkcjonowaniem czy pozycją w rodzinie, mogą bardziej narażać je na doświadczanie przemocy.

Początek życia dziecka, okoliczności jego narodzin, takie jak:

- **przedwczesny poród,**
- **poród bez pomocy medycznej,**
- **niska waga urodzeniowa,**
- **narodziny z ciąży mnogiej**
- **krótka przerwa pomiędzy kolejnymi porodami,**

mogą być czynnikami ryzyka krzywdzenia gdyż wszystkie te sytuacje stanowią ogromne obciążenie psychiczne i fizyczne dla rodziców.

- **nadmierna płaczliwość dziecka**

z kolei budzi bezradność, poczucie winy rodzica; stany te mogą zamienić się w złość, bezsilność, a w konsekwencji wywołać agresję wobec dziecka czy jego odrzucenie.

- **określony wiek dziecka** gdyż w rozwoju dziecka występują tzw. okresy krytyczne, w których jest większe prawdopodobieństwo pojawienia się pewnych rodzajów krzywdzenia. Dzieci do 3 r.ż. są bardziej zależne od opiekunów i spędzają z nimi więcej czasu, mają mniejszą zdolność dostosowania się do oczekiwań rodziców, a także słabiej panują nad emocjami. To sprawia, że ryzyko doznawania przez nie przemocy fizycznej i psychicznej jest większe. Natomiast w okresie od osiągnięcia 8 r.ż. przez cały czas dojrzewania dziecko jest bardziej narażone na ryzyko wykorzystywania seksualnego.

- **niepełnosprawność intelektualna dziecka,** mocno powiązana z ryzykiem wystąpienia przemocy oraz wykorzystania seksualnego.

- **przewlekłe choroby somatyczne oraz niepełnosprawność ruchowa** skutkują dużą i trwałą zmianą życia całej rodziny. Bez odpowiedniego wsparcia taka rodzina jest istotnie narażona na wystąpienie krzywdzenia, mogącego przybrać formę jawnego odrzucenia dziecka, biernego zaniedbywania lub czynnych form przemocy, związanych z rozładowywaniem frustracji. W sytuacji niepełnosprawności lub choroby dziecka może dojść również do przemocy psychicznej, która niekiedy wynika ze stawiania dziecku wymagań, jakim nie jest ono w stanie sprostać.

- **choroby psychiczne dziecka.** Ich wystąpienie wiąże się z wysokim poziomem stresu i lęku

w rodzinie. Łatwo wtedy o eskalację trudnych zachowań pozostałych domowników, np. agresji i przemocy – zarówno fizycznej, jak i słownej.

2. Czynniki ryzyka ZWIĄZANE Z RODZINĄ:

Ryzyko wystąpienia krzywdzenia dziecka wiąże się również z:

- **opuszczeniem przez jedno lub oboje rodziców.** Nieobecność rodziców – fizyczna bądź psychiczna – jest czynnikiem ryzyka krzywdzenia dzieci, bez względu na ich wiek. Czynnikiem ten zwiększa prawdopodobieństwo zaniedbania fizycznego i emocjonalnego. Konsekwencją tego jest szukanie przez dziecko bliskości i akceptacji u osób obcych, które także mogą być potencjalnymi sprawcami krzywdzenia.
- **autorytarny styl rodzicielstwa**, który wynika m.in. z historii życia rodzica, cech jego osobowości oraz kondycji psychicznej, doświadczenie przez rodzica przemocy w dzieciństwie lub bycie jej świadkiem oraz brak odczuwania bliskości z własnymi rodzicami znacząco zwiększają prawdopodobieństwo powielania podobnych zachowań wobec dzieci i wejście w rolę sprawcy.
- **Uzależnienia i inne zaburzenia psychiczne rodzica** są przyczyną większego ryzyka doświadczenia przez dziecko przemocy. Agresji w rodzinie sprzyjają też konflikty i kryzysy.
- **samotne rodzicielstwo**, będące dla wielu osób sporym wyzwaniem. Ograniczona ilość czasu, który rodzic może poświęcić dziecku, jest przyczyną trudności w budowaniu bliskiej relacji z dzieckiem. Dodatkowo, niestabilna sytuacja rodzinna: brak wsparcia, obecność niespokrewnionych z dzieckiem osób, mogą powodować ryzyko wystąpienia odrzucenia i agresji lub nieprawidłowych relacji.
- **obecność dziecka w nieprzygotowanej wychowawczo i merytorycznie rodzinie zastępczej czy adopcyjnej.** Rodzice przyjmujący dzieci pod swoją opiekę bywają niegotowi do tego, aby radzić sobie z bardzo trudnymi emocjami skrzywdzonego wcześniej dziecka. Odrzucenie, na przemoc, których dziecko mogło doświadczyć, wpływają na jego zachowanie oraz funkcjonowanie całego systemu rodzinnego. Porzucone dzieci postrzegają siebie jako niegodne miłości, mało ważne i zasługujące na karę. Swoim zachowaniem często prowokują do odrzucenia czy ukarania, by utwierdzić się w przekonaniach. Kary reaktywują wcześniejsze traumy dziecka i dezorganizują jego zachowanie, względem którego rodzice są bezradni.

3. Czynniki ryzyka ZWIĄZANE ZE ŚRODOWISKIEM SPOŁECZNYM

Do tej grupy zalicza się głównie:

- **izolację społeczną**, rozumianą jako ubogie kontakty rodziców z innymi osobami lub grupami oraz zamknięcie na relacje pozarodzinne. Sytuacja taka może sprzyjać rozwojowi przemocy, a także większej kontroli sprawcy nad swoimi ofiarami oraz ograniczać szanse na jej ujawnienie i udzielenie pomocy.
- **ograniczenie możliwości zaspokajania potrzeb materialnych i zdrowotnych, złe warunki mieszkaniowe czy skrajne ubóstwo.** Takim sytuacjom często towarzyszy stres rodziców, którzy muszą zapewnić przetrwanie sobie i dziecku.
- **przemoc i patologia społeczna** występujące w najbliższym środowisku zamieszkania.

Wystąpienie jednego lub nielicznych czynników ryzyka nie jest jednoznacznym sygnałem, że w rodzinie dochodzi do krzywdzenia dziecka. Jeżeli jednak liczba czynników zwiększa się lub jeden z nich nasila się, należy podjąć wnikliwą obserwację dziecka i rodziny. W wielu przypadkach udzielenie rodzinie wsparcia psychologicznego lub materialnego, po rozpoznaniu czynników ryzyka, pozwala ograniczyć prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy wobec dzieci.